Holsteinska partiet

Lista över grevar och hertigar av Holstein-Gottorp

1544–1586 Adolf av Holstein-Gottorp

1590–1616 Johan Adolf av Holstein-Gottorp

1616–1659 Fredrik III av Holstein-Gottorp

1659–1694 Kristian Albrekt av Holstein-Gottorp

1694–1702 Fredrik IV av Holstein-Gottorp

1702–1739 Karl Fredrik av Holstein-Gottorp

1739–1762 Karl Peter Ulrik av Holstein-Gottorp

1762–1763 Paul av Holstein-Gottorp

Holsteinska Partiet

Holsteinska partiet

Holsteinska partiet var en svensk politisk gruppering som uppstod efter Karl XII:s död. Syftet var att bevaka den unge hertig Karl Fredrik av Holstein-Gottorps anspråk på tronföljden. Karl Fredrik var son till Karl XII:s äldre syster Hedvig Sofia. Holsteinska partiet var i början en mycket liten grupp och bestod till största del av personer som haft anställning i holsteinsk tjänst eller som på annat sätt hade en personlig koppling till det holsteinska hovet. De lyckades inte hävda sig vid riksdagarna 1719 och 1720, men under följande år växte gruppen snabbt i betydelse. Anledningen till de växande framgångarna var dels den allmänna rädslan för kung Fredrik I:s planer på att utvidga sin makt, dels hertigens nära förbindelse med Ryssland dit han hade begett sig 1721. Tsar Peter I insåg att hertigens anspråk på den svenska tronen kunde utnyttjas för att blanda sig i de skandinaviska ländernas politik och försökte därför på alla sätt stödja det holsteinska partiets framgångar.

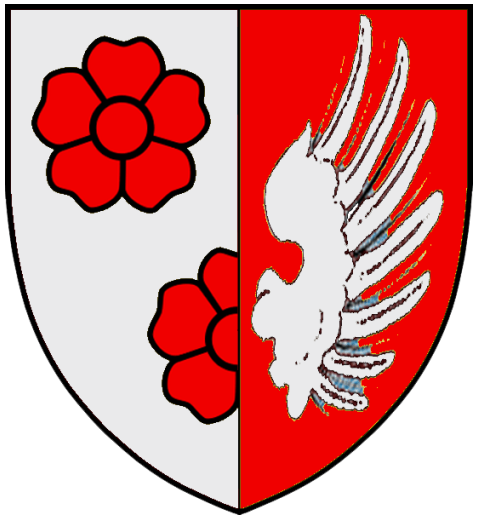

Holsteinska partiet

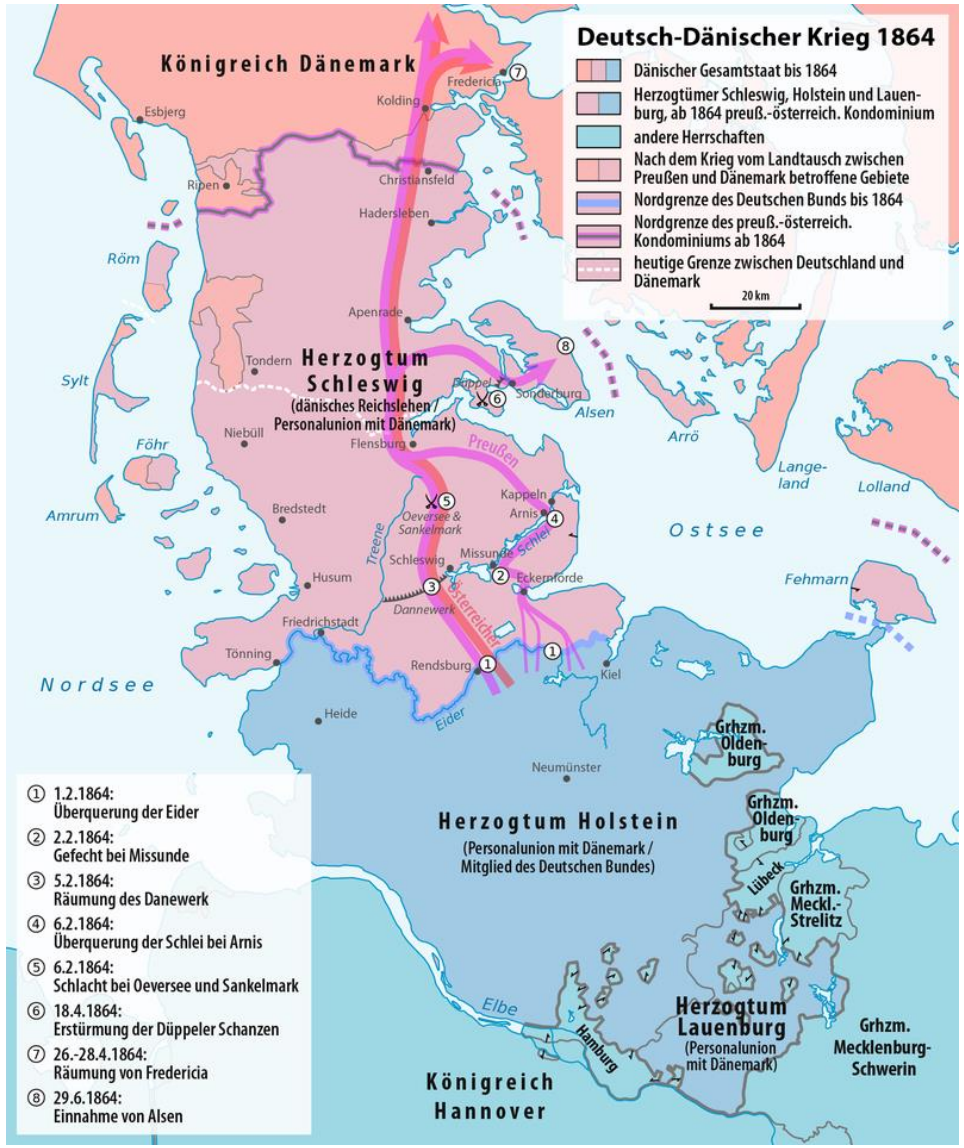

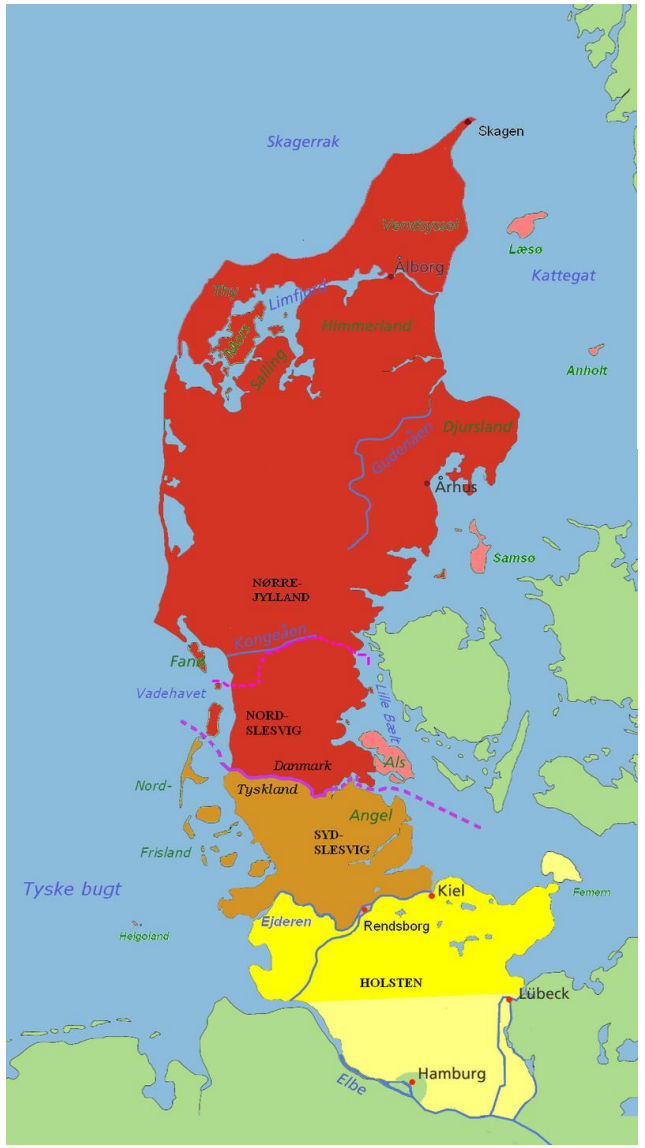

Holsteinska partiet

Lista över grevar och hertigar av Holstein-Gottorp

1544–1586 Adolf av Holstein-Gottorp

1590–1616 Johan Adolf av Holstein-Gottorp

1616–1659 Fredrik III av Holstein-Gottorp

1659–1694 Kristian Albrekt av Holstein-Gottorp

1694–1702 Fredrik IV av Holstein-Gottorp

1702–1739 Karl Fredrik av Holstein-Gottorp

1739–1762 Karl Peter Ulrik av Holstein-Gottorp

1762–1763 Paul av Holstein-Gottorp

Holsteinska partiet

Holsteinska partiet

Holstein (adelssläkt)

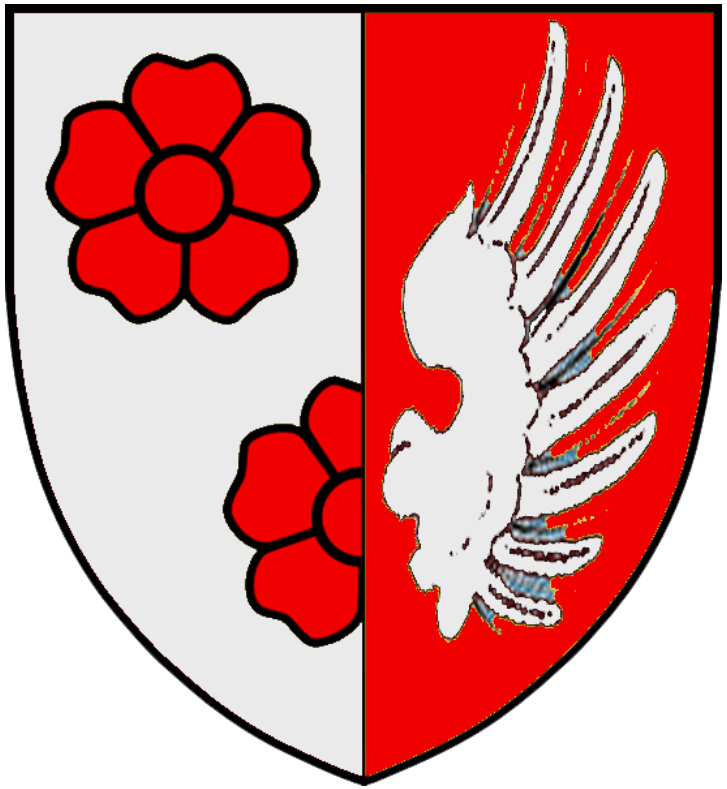

Holstein är en gammal tysk adlig ätt, känd sedan 1300-talet, som på 1600-talet från Mecklenburg inkom till Danmark under 1600- och 1700-talet. Ätten anses vara släkt med ätten Kruuse af Verchou vilken för ett nästan identiskt vapen. Två danska statsministrar tillhörde ätten. Släktens äldsta medlemmar deltog i den saxiska erövringen av Obotriternas land, och slog sig under 1220-talet ned i Zirzow, nära det som senare kallats Neubrandenburg. Släkten ägde flera gods i Pommern och Mecklenburg, och hade Ankershagens slott i Ankershagen som sätesgård.

Ätten utgrenades i flera linjer; Fürstenberg, Holstein-Rathlou, Ankershagen, Klincken, Möllenhagen, från vilken den sistnämnda upphöjdes i grevlig värdighet med namnet Holstein av Ledreborg.

Holsteinska partiet

Holstein-Gottorpska ätten

Holstein-Gottorpska ätten var ett furstehus, en gren av det tyska huset Oldenburg genom Fredrik I av Danmarks son Adolf av Holstein-Gottorp som fick Holstein-Gottorp (en del av hertigdömena Slesvig och Holstein) och därmed blev stamfader för ätten.
Holstein-Gottorpska huset hade direkt koppling till Vasaätten genom Karl IX:s dotter Katarina Vasa (gift med Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken) vars dotter Christina Magdalena av Pfalz-Zweibrücken (gift med Fredrik VI av Baden-Durlach) fick sonen Fredrik VII av Baden-Durlach. Fredrik VII:s dotter Albertina Fredrika av Baden-Durlach gifte sig med Kristian August av Holstein-Gottorp och var mor till Adolf Fredrik som valdes till kung av Sverige 1751.

Ätten Holstein-Gottorp var 1751–1818 (från Adolf Fredrik till Karl XIII) regenter i Sverige, 1814–1818 i Norge (Karl II), från 1762 till 1918 regenter i Ryssland (efter Romanov) och 1773–1918 i det tyska landet Oldenburg.

Holsteinska partiet

Regerande dynasti i Sverige

Adolf Fredrik av Holstein-Gottorp, kung av Sverige år 1751, död 1771.
Gustav III, kung av Sverige från 1771, död 1792 (mördad av Jacob Johan Anckarström).
Gustav IV Adolf, son till Gustav III, kung av Sverige 1792–1809 (avsatt).
Karl XIII, bror till Gustav III, kung av Sverige från 1809, död 1818. (Adopterade Jean Baptiste Bernadotte.)

Holsteinska partiet

Vid riksdagen 1723 lyckades Karl Fredriks anhängare genomdriva att han skulle tituleras "kunglig höghet" och få ekonomiskt stöd genom en årlig pension. Rikets ständer gav också ett vagt löfte om att vid ett kommande tronföljarval ha honom i åtanke. De lediga platserna i riksrådet fylldes med hertig Karl Fredriks anhängare, och efter riksdagens slut innehade holsteinska partiet den dominerande makten över Sveriges regering. Hertigens anhängare fick ryska och holsteinska pensioner och titlar, ersättning för förlorade gods och egendomar i Östersjöprovinserna och andra gåvor, vilket drog till sig fler anhängare.

Svenska regeringen ingick 1724 ett vänskapsfördrag med Ryssland, där de båda länderna förband sig att verka för att Slesvig åter skulle hamna i hertigens händer. Hertigens förlovning samma år, med Tsar Peters äldsta dotter Anna, orsakade visserligen missnöje hos den svenska allmänheten, men gav honom nya möjligheter till utökat inflytande. Vid Peter I:s död och Katarina I:s tronbestigning i Ryssland 1725, nådde det holsteinska partiet kulmen på sitt inflytande. Hertigen giftermål genomfördes och den nya kejsarinnan förklarade att hon med vapenmakt tänkte återerövra Slesvig från Danmark.

Endast hotet från England och Frankrike hindrade att ett krig om Slesvig bröt ut sommaren 1725. I ett sådant krig skulle även Sverige med stor sannolikhet blivit indraget. Hertigens svenska anhängare hade stora förhoppningar och det talades om, att kejsarinnan skulle ändra den ryska tronföljden till hertigens förmån eller åtminstone överlämna Östersjöprovinserna åt honom. En mängd möjligheter att helt plötsligt återställa Sveriges tidigare storhet tycktes uppenbara sig i och med den holsteinske furstens arvsanspråk och pretentioner. Holsteinarna i riksrådet skickade därför sin främste ledare, riksrådet Josias Cederhielm, till Ryssland som sändebud för att ge hertigen en lämplig rådgivare och på plats undersöka Sveriges möjligheter.

Holsteinska partiet

Arvid Horn vid makten

Faran för att Sverige skulle dras in i krig fick dock kanslipresidenten Arvid Horn, med stöd av konung Fredrik och av de franska och engelska sändebuden i Sverige, att kring sig samla alla motståndare till de holsteinska planerna. Cederhielm kallades hem från Ryssland, och slutligen genomdrev Horn i riksrådet, genom stöd av kungens dubbelröst och av den döende Erik Sparres, att Sverige skulle ansluta sig till den Hannoverska alliansen, som var ett förbund av västmakter som var fientligt inställt mot Ryssland.
Vid riksdagen 1726–1727 visades det sig att holsteinska partiets anhängare nu var i minoritet, efter att rädslan för kungens suveränitetsplaner försvunnit. Trots Rysslands lockelser och hot bekräftade riksdagen anslutningen till västmakterna.
Riksrådet Mauritz Vellingk, en av holsteinska partiets främsta företrädare, dömdes på grund av olika förseelser till döden, men benådades. Endast genom frivillig avskedsansökan undgick Cederhielm ett liknande öde.

Holsteinska partiet

Av de övriga holsteinarna i riksrådet blev Nicodemus Tessin d.y. avskild från överstemarskalksämbetet, och andra fick varningar, samtidigt som riksrådet fylldes av säkra anhängare till Horn.

Det holsteinska partiets makt i Sverige var i och med detta i grunden krossad. När samtidigt Katarina I:s död 1727 innebar att hertigen förlorade allt inflytande i Ryssland, och han på sommaren 1727 blev tvungen att lämna Ryssland, var hans lysande utsikter plötsligt försvunna och hela holsteinska partiet upphörde att existera.

Nicodemus Tessin den yngre

Erik Sparre af Sundby

Hannoverska alliansen

Hannoverska alliansen var en på slottet Herrenhausen i Hannover september år 1725 ingången försvarsallians mellan Storbritannien, Frankrike och Preussen. Alliansen var ett svar mot den så kallade wienska alliansen som ingicks mellan Österrike, Spanien och Ryssland tidigare samma år. Året därpå anslöt sig Nederländerna och Danmark till hannoverska alliansen medan Preussen bytte sida och istället anslöt sig till den wienska alliansen.

Holsteinska partiet

Riksdagen 1726–1727

Riksdagen 1726–1727 ägde rum i Stockholm. Ständerna sammanträdde den 6 september 1726. Lantmarskalk var Arvid Horn. Prästeståndets talman var biskop Torsten Rudeen. Borgarståndets talman var Johan Boström och bondeståndets talman Per Larsson. Riksdagen avslutades den 9 augusti 1727. Lantmarskalk var titeln på adelståndets talman under den svenska ståndsriksdagens tid.

I mars 1727 beslutade sekreta utskottet att anta Englands och Frankrikes erbjudande om att ansluta Sverige till den hannoverska alliansen. Den 14 mars undertecknades ett fördrag som innebar de tre makterna skulle bistå varandra med hjälptrupper eller pengar i händelse någon av dem blev anfallen. Dessutom lovade Frankrike och England att årligen i tre års tid betala 50 000 pund sterling vardera till Sverige.

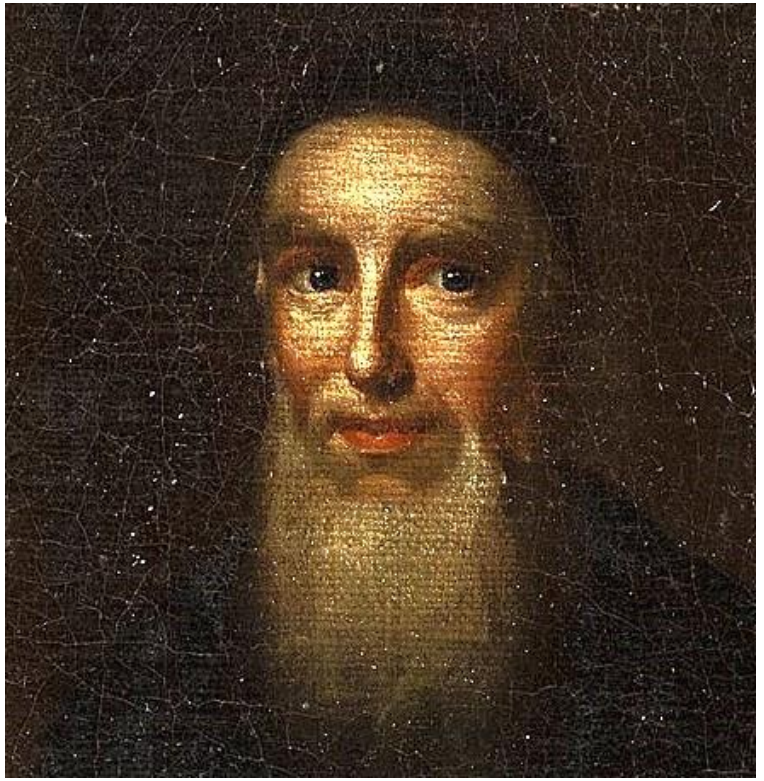

Per Larsson, Bondeståndets talman vid Riksdagen 1726

Holsteinska partiet

Detta beslut innebar slutet för det tidigare mäktiga holsteinska partiet, som verkade för ett närmande till Ryssland. Och ständerna övergick nu till att ta itu med partiets företrädare i riksrådet. Man gick dock relativt hovsamt till väga. Av de åtta rådsherrar som tillhörde partiet blev bara två avsatta, nämligen Mauritz Vellingk och Josias Cederhielm.

Vad gäller Vellingk, den värst kompromitterade holsteinaren, hade man bland annat funnit att han av den ryske tsaren utverkat åt sig en årlig pension på 3 000 rubler. Även åt en annan svensk hade Vellingk utverkat en dylik pension, och samme man hade han använt till att renskriva sina rådslag i hemliga och viktiga ärenden. Därigenom hade han brutit mot regeringsformens lagbud om rådsherrars tysthetsplikt och ansågs därför av kommissionen ha förverkat liv, ära och gods. Saken gick nu till ständerna, och Vellingk fann rådligast att begära nåd. Bönderna var dock så förbittrade att de yrkade på lagens tillämpning i all dess stränghet. Men tack vare de övriga ståndens mildare sinnelag räddades Vellingks liv, och han dömdes i stället till att, med bibehållande av ära och gods, hållas i fängsligt förvar på livstid.

Efter Vellingk kom turen till Cederhielm, som redan ett år tidigare blivit hemkallad från Petersburg där han tjänstgjorde som svensk ambassadör. Han var illa ute efter att man bland Vellingks papper funnit kompromitterande brev från honom. De vittnade om hans nära förtrolighet med ryska hovet och demonstrerade att han tillsammans med Vellingk försökt att "i löndom anlägga sådana konster" att Sveriges anslutning till hannoverska förbundet skulle förhindras. Cederhielm försvarade sig en tid häftigt, men förekom sedan ständernas beslut genom att lämna in en avskedsansökan. Den blev beviljad på det villkor att han i framtiden skulle avhålla sig från alla typer offentliga sysslor.

Holsteinska partiet

Holstein (plattyska: Holsteen; danska: Holsten) utgör södra delen av Schleswig-Holstein i Tyskland, mellan floderna Elbe och Eider.

Kiel (huvudstad i Schleswig-Holstein) är den största staden. Altona, numera förorten Hamburg-Altona (och sedan 1937 en del av staden Hamburg), var en viktig stad (och frihandelszon) i Holstein till Kielkanalens invigning. Altona var betydelsefull för Danmark såsom Nordsjö/Atlanthamn fram till 1864 (Dansk-tyska kriget) varefter Esbjerg blev en ersättning.

Holstein (medeltidstyska Holsten) är egentligen en dativ pluralform för befolkningen holseterna (ungefärligt betydande skogsbor) som Adam av Bremen på 1000-talet räknade som Nordalbingens bebyggare. Andra stammar gav namn åt Dithmarschen och Stormarn. Hela Nordalbingen tillhörde sedan 900-talet ätten Billungs sachsiska hertigdöme.
Sedan ätten Billung dött ut bildades grevskapet Holstein av Nordalbingen och Stormarn år 1111, med tyskromerska rikets kejsare som länsherre (det vill säga, länet var Reichsunmittelbar), och befordrades till hertigdöme år 1474 sedan det förenats i personalunion med såväl det danska hertigdömet Schleswig som det danska riket. Successionsreglerna för Holstein ledde till åtskilliga delningar mellan olika grenar av Huset Oldenburg.

Holsteinska partiet

1100-, 1200- och 1300-talen karakteriseras av Holsteins expansion, avbruten av tillfälliga bakslag, på främst vendernas bekostnad. Men i samband med stridigheterna förekom många förvecklingar med både Danmarks kungamakt och Tysklands kejsarmakt. I ett par perioder avträdde kejsaren grevskapet till Danmarks kung. Vid andra tillfällen kom det danska riket att stå i totalt beroende av de holsteinska grevarna.

Beroendet uttrycktes också i Danmarks kungaval år 1448 av Kristian I, som vid valet var arvtagare till hela grevskapet Holstein 1460 och snart också hertig av Schleswig, vars ätt sedan dess innehaft hertigtiteln i Holstein till 1864 och fortfarande innehar Danmarks krona.

Fram till kejsardömets upplösning år 1806, till följd av Napoleonkrigen, förblev Holstein ett tyskt hertigdöme intimt förbundet med det danska hertigdömet Schleswig, även om regeringsmakten under många perioder var delad mellan två eller flera furstar av familjen Huset Oldenburg.

Efter napoleonkrigen fram till år 1864 ingick hertigdömet Holstein i det tyska förbundet, fast fortfarande i personalunion med Danmark och Schleswig, emedan holsteinske hertigen var samtidigt hertig av Schleswig och kung av Danmark.

Holsteinska partiet

1867 blev Holstein en del av Preussen som en följd av Bismarcks framgångsrika krig mot Danmark år 1864 och efter andra världskriget ett förbundsland med delar av Schlesvig som Schleswig-Holstein 1947 i Förbundsrepubliken Tyskland från 1949.

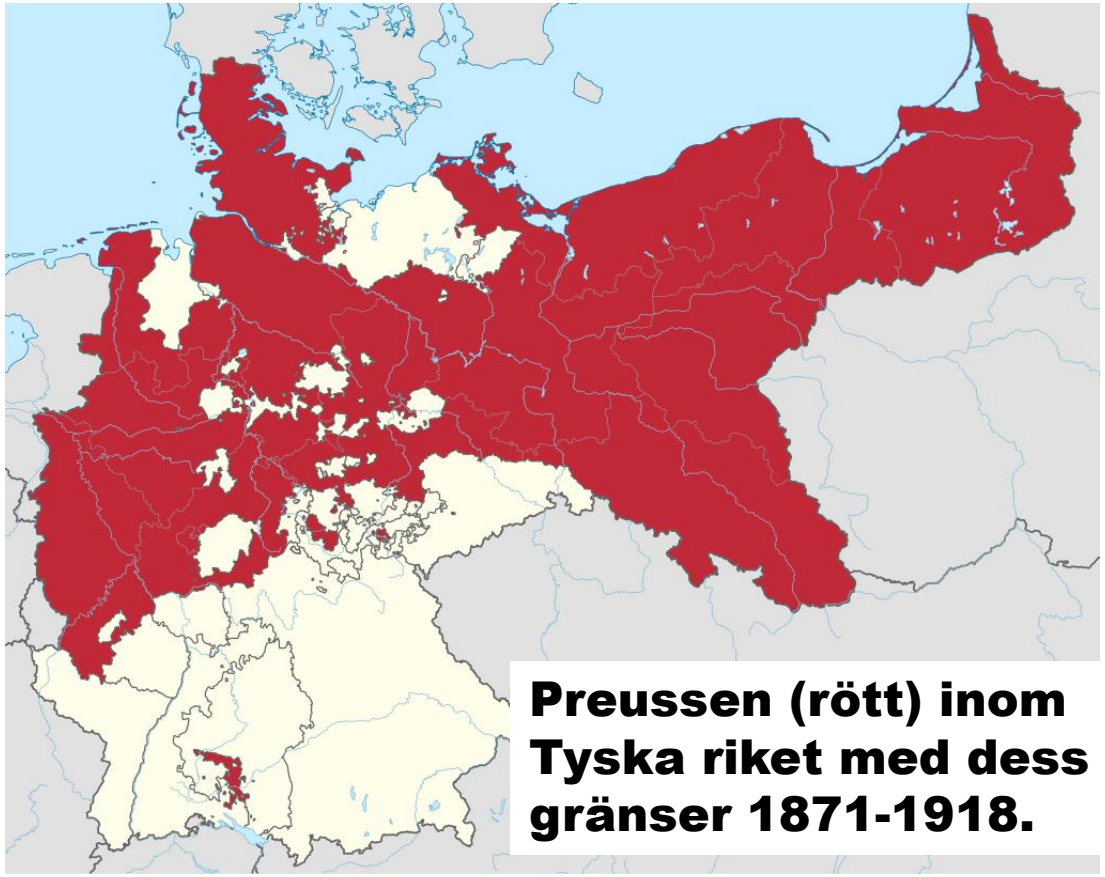

Preussen (rött) inom Tyska riket med dess gränser 1871-1918.

Holsteinska partiet

Lista över grevar och hertigar av Holstein-Gottorp

1544–1586 Adolf av Holstein-Gottorp

1590–1616 Johan Adolf av Holstein-Gottorp

1616–1659 Fredrik III av Holstein-Gottorp

1659–1694 Kristian Albrekt av Holstein-Gottorp

1694–1702 Fredrik IV av Holstein-Gottorp

1702–1739 Karl Fredrik av Holstein-Gottorp

1739–1762 Karl Peter Ulrik av Holstein-Gottorp

1762–1763 Paul av Holstein-Gottorp